

1926–2016

LIETUVOS RADIJAS
Faktai. Kūrėjai. Laidos

Vilnius
2016

Lietuvos radijas, 1926 metų birželio 12 d. prabilęs iš Kauno, tapo vienu reikšmingiausių įvykių Nepriklausomos Lietuvos valstybės gyvenime. Devyni radijo gyvavimo dešimtmečiai – nuo 1957 metų kartu su Lietuvos televizija – tai Lietuvos visuomenės, technologijų ir minties raidos 90 metų. Nuo pirmųjų šaukinių, sparčiai gausėjančių klausytojų, karo, okupacijos ir cenzūros išbandymų iki Baltijos kelio ir Kovo 11-osios.

1926 metų birželio 12-oji – ne tik radijo, bet ir LRT gimtadienis. LRT istorija yra svarbi valstybės istorijos dalis.

Prisiminkime įvykius ir žmones, kurių per devynis dešimtmečius Lietuvos radijuje dirbo keli tūkstančiai.

Ir ačiū jiems.

A handwritten signature in blue ink, which appears to read "A. Siaurusevičius". The signature is written in a cursive style on a light-colored background.

Audrius Siaurusevičius
LRT generalinis direktorius

1926

Senai laukta kalbėta Kauno radio stotis pradėjo veikti. Sužadintas Lietuvos padangėj eteras nubangavo beribėn erdvėn... Bangos pasiekė visus Europos punktus ir surišo mus ryšiais, kuriems nutraukti niekas dar nesugalvojo priemonių. Mūsų draugai nudžiugo, išgirdę mūsų signalus ir garsus. Mūsų priešai, turbūt, nerimauja ir nustebę, kad ir mes įeiname į Europos valstybių tarpą. Visos kliūtys nugalėtos — rezultatai aikštėj. ■ **Alfonsas Jurskis, Mūsų galingoji radio stotis, Lietuva, 1926 07 26**

Išvakarės

Lietuvoje radijo ryšiu kariškiai naudojosi nuo 1910 metų. Tais metais carinės Rusijos armijos ryšių tarnyba Kauno tvirtovės Žaliakalnio forte įrengė nekilnojamąją 1,5 kW galios kibirkštinę radijo stotį. Jos anteną sudarė trys 50 metrų aukščio metaliniai stiebai. Stotis palaikė ryšį su kitomis tvirtovėmis, 1915 m. ją užėmė ir beveik ketverius metus savo reikmėms naudojo vokiečių kariuomenė.

Pirmajam pasauliniam karui pasibaigus jame dalyvavusios šalys sutarė, kad vokiečiai iš užimtų kraštų neturės teisės išvežti jokių karinių įrenginių. 1919 m. balandžio mėnesį Lietuvos kariuomenės ryšių tarnyba ėmė reikalauti jai perduoti Kauno tvirtovės stotį. Tai įvyko 1919 m. liepos 8 dieną. Stoties viršininkas majoras Petras Masiulis savo atsiminimuose rašė, kad „tai buvo jau daug vartota radijo stotis, tačiau dirbti su ja dar buvo galima“.

Liepos 9 d. erteryje pasigirdo jos šaukinys KNS — Kauno nuolatinė stotis (vėliau kai kas šį šaukinį aiškino kaip žodžio „Kaunas“ santrumpą). Ši data laikoma Lietuvos radijo ryšių istorijos pradžia.

Stotis buvo įsikūrusi mediniame namelyje ant Vytauto kalno, tuo metu vadinto Petro kalnu. Jos vidutinio veikimo spindulys buvo 200 km, tačiau dirbant maksimalia galia signalai sklisdavo toliau. Stotis perduodavo

Lietuvos valdžios įstaigų, užsienio valstybių atstovybių radiogramas. Atliko ir specialią užduotį — skelbė tikslų laiką: lygiai vidurdienį stoties darbuotojai iššaudavo iš senos haubicos.

Kauno nuolatinė radijo stotis veikė iki 1923 m. lapkričio mėnesio, kai jos įrenginiai buvo perduoti Aukštiesiems karo technikos kursams, o pastatai, antenos ir žemės sklypas — Paštų, telegrafų ir telefonų valdybai. Per savo gyvavimo laiką ji perdavė apie 500 ir priėmė apie 25 000 komercinių ir Eltos telegramų.

Derinimai ir derybos

1920 m. rugsėjo 4 d. pasitarimo Krašto apsaugos ministerijoje dalyviai pritarė ryšių specialistų siūlymui Kaune statyti naują radijo stotį, kuri tarnautų visos visuomenės reikmėms. Numatyta, kad ji bus 15–16 kW galios, veiks 800–10 000 m bangų ruožu, turės 100 m aukščio anteną. Planuota įsigyti du siųstuvus, dvi vidaus degimo variklio sukamas dinamo mašinas. Netrukus radijo stoties projektą iš kariškių perėmusi Susisiekimo ministerijos Paštų, telegrafų ir telefonų valdyba nutarė įsigyti jau gatavą vokiečių bendrovės „Telefunken“ radijo stotį. Esą po 3–4 mėnesių ji jau gali būti atgabenta į Kauną. Tačiau susisiekimo ministro pareigas einantis finansų, prekybos ir pramonės ministras Ernestas

Kauno radijo stoties pastatas Vaižganto g. 13 (KMM, A. Mildažio archyvas)

Galvanauskas 1920 m. gruodžio 6 d. ant projekto užrašė rezoliuciją: „Tuo tarpu tam nėra nei lėšų“. Kartu ministras nurodė išsiaiškinti kitų rangovų siūlomas sąlygas ir „ištirti klausimą pirmiau negu imtis jį vykinti“.

Prasidėjo svarstymai, abejonės, derybos, politiniai žaidimai ir užkulisinės intrigos. 1921 m. rugpjūtį svarstyti keturių bendrovių pasiūlymai: Vokietijos „Telefunken“ ir „Lorenz“, Anglijos „Marconi“ ir Prancūzijos SFR (*Société française radio-électrique*). Specialistai geriausiai įvertino „Telefunken“ ir „Marconi“ projektus, tad aistros iš naujo suliepsnojo, kai 1923 m. rugsėjo 18 d. Vyriausybė patvirtino naujo konkurso rezultatus – Lietuvai pigiausią ir patogiausią siūlymą pateikė prancūzų bendrovė SFR. Garsiai reiškiama abejonė dėl konkurso skaidrumo ir kaltinimai pataikavimu prancūzams nesutrukdė 1923 m. spalio 29 d. pasirašyti sutarties su jais. Šie pasižadėjo radijo stotį Kaune pastatyti ir atiduoti naudoti per 3,5 mėnesio, tačiau Lietuvai jos teko laukti beveik 3 metus.

Reikia stotis priimti

Statybomis kartu su prancūzais rūpinosi ir inžinierius Kleopas Gaigalis. 1924 m. dirbti Kauno stoties vyriausioju radijo inžinieriumi iš Paryžiaus jis pasikvietė Aleksandrą Stankevičių, baigusį Paryžiaus aukštąją elektrotechnikos mokyklą ir dirbusį toje pačioje prancūzų SFR bendrovėje. Kaune A. Stankevičiui teko prižiūrėti baigiamuosius stoties statybos ir montavimo darbus. 1925 m. rudenį prancūzai pareiškė juos baigę. Darbų priėmimo komisiją sudarė žymiausi Lietuvos radijo specialistai – Paštų, telegrafų ir telefonų valdybos direktoriaus padėjėjas Adolfas Sruoga, radijo inžinieriai Dmitrijus Falejevas, Alfonsas Jurskis, K. Gaigalis, Susisiekimo ministerijos inspektorius Pranas Stanaitis. Po bandymų serijos gruodžio 1 d. komisija paskelbė išvadą: „galingosios radio stoties įrengimas dabartiniame stovyje negali būti skaitomas priimtiniu“.

Nepatenkinti prancūzai savo pasiteisinimus kartu su priekaištais užsakovams surašė Susisiekimo ministerijai.

Ministras Balys Sližys komisijai nurodė persvarstyti savo išvadas, tačiau ši nuomonės nepakeitė. Tuometis radijo stoties viršininkas K. Gaigalis 1927 m. sausio 17 dienos „Lietuvyje“ išspausdintame straipsnyje rašė: „Vieną dieną šaukia mane p. Ministeris ir, išklauses mano pranešimą, tarp kitko sako: Reikia stotis priimti. Paprasčiau duoti įsakymą raštu. Negavau. Už tai prieš pat 1925 m. Kalėdas gaunu p. Ministerio įsakymą vykti Paryžiun dalyvauti derybose su firma.“

K. Gaigalis iš Paryžiaus grįžo be jokio susitarimo ir 1926 m. balandžio 26 d. susisieki ministro buvo atleistas iš pareigų, o vadovauti stotiai paskirtas Aukštųjų karo technikos kursų Radijo kabineto vedėjas Alfonsas Jurskis. Šis netrukus pasirašė stoties priėmimo aktą. Sumontuotos stoties siųstuvo galia buvo mažesnė nei sumanytojų planuota – viso labo 3,5 kW, antenos aukštis – 150 metrų. Naujasis radijo stoties viršininkas netrukus ir pats pripažino: „Mūsų stotis ne pirmos rūšies, nes 1922 m. pavyzdžio stotį bestatant ji paseno“. (LCVA, f. 964, ap. 1, b. 4) Lietuva galėjo guostis bent tuo, kad dėl nuvertėjusio Prancūzijos franko statybų darbai kainavo pigiau, nei buvo numatyta.

Pažadintas eteris

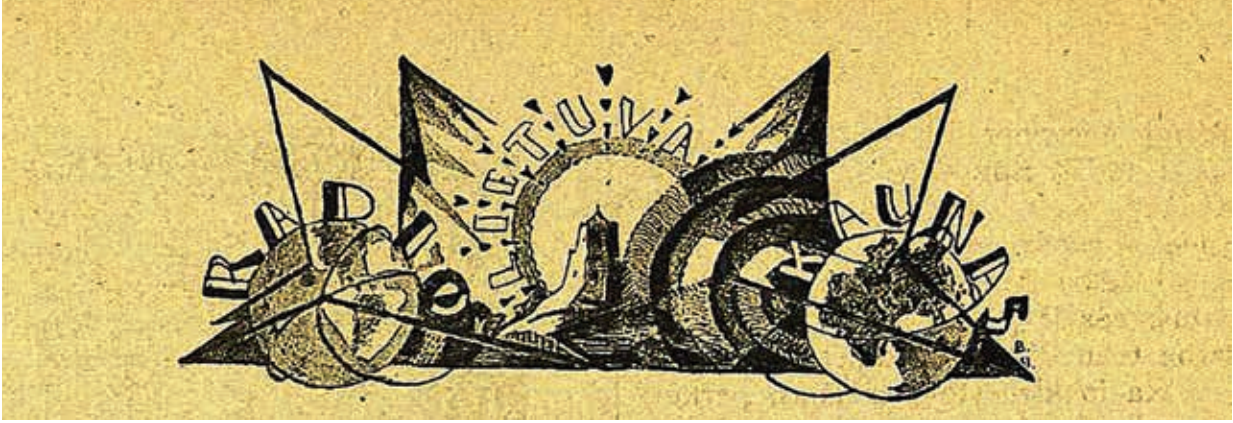
1926 m. birželio 12 dieną, šeštadienį, 19 valandą nuo Vytauto kalno 1961 metro ilgio banga į eterį nuskriejo lietuviški šaukiniai: „Alio, alio. Kalba Kaunas. Lietuva“. Iš radijo studijos, įrengtos gelsvo medžio telefono būdelėje, o vėliau persikėlusios į mažą kambarėlį pliušu dengtomis sienomis, pasauliui buvo pasiųstas lietuviškas žodis. Pranešėjas pasisveikino su klausytojais, perskaitė Švietimo ministerijos sveikinimo žodį, kelias Eltos naujienas. Toliau lietuvių, esperanto, vokiečių, anglų, prancūzų ir rusų kalbomis buvo kartojamas tas pats šaukinys ir prašoma:

„Kas girdite mus – atsiliepkite“. Pirmoji lietuviška radijo laida truko pusvalandį.

Kas perskaitė per eterio traškesį prasiveržusį šaukinį, iki galo nėra aišku. Dažniausiai minima kupiškėno Petro Speičio pavardė. Šią versiją tarsi patvirtina po kelių dienų, birželio 18-ąją, radijo stotį pasiekusi ir archyvuose išlikusi Kupiškio kunigo P. Rauduvės žinutė: „Kupiškėnai negali atsidžiaugti, kad jų vardas taip plačiai skamba. Ačiū.“ (LCVA, f. 964, ap. 1, b. 2)

Kauno radijo stotyje; dešinėje – Petras Speičys
(P. Speičio vaikaitčio asmeninis archyvas)

Kauno radijo stoties emblema („Radio bangos“, 1931 m., nr. 1)

P. Speičys kai kuriuose šaltiniuose pristatomas kaip eilinis kareivėlis, kuriam, kaip Nepriklausomybės kovų simboliui, buvo suteikta garbė pradėti Lietuvos radijo istoriją, tačiau iš tiesų jis buvo gana aukštas pareigas einantis karo valdininkas, Kauno nuolatinės stoties klausomosios stoties vadovas.

Girdėti labai balsiai

Nuo 1924 m. Lietuvos pašto įstaigos privaloma tvarka registravo veikiančius radijo imtuvus arba, kaip tuomet vadinta, – klausomąsias radijo stotis. Tais metais buvo priimtas Radijo tarifo įstatymas ir įvestas radijo abonentinis mokestis: už asmeninį imtuvą – 100 litų per metus. 1924 metais registruota 7, 1926-aisiais – 323 imtuvai. Net ir dešimt kartų padauginus šį skaičių (tikėtina, kad prie vieno imtuvo spietėsi keli kaimynai) susidarytų nedidelis klausytojų ratas. Tačiau ne vienam iš džiaugsmo suvirpo širdis pirmą kartą išgirdus iš erdvės atbanguojantį lietuvišką žodį. Į Kauną, į radijo studiją, pradėjo plaukti laišukai ir atvirlaiškiai, surašyti ir ant gražaus atviruko, ir ant paprasto iš sąsiuvinio išplėšto lapo. Su nuoširdžiais sveikinimais ir palinkėjimais, pastabomis ir pageidavimais juos rašė kunigai ir ūkininkai, mokytojai ir inžinieriai.

Vienas pirmųjų į kvietimą atsiliepti atsišaukė šiaurietis fizikos mokytojas, radijo aparatūros konstruktorius Kostas Dambrauskas: „Girdėjau kalbant labai smarkiai... Į galą balsas buvo neaiškus, bet stiprus. Mato mai kalbėta per arti mikrofono... Kambarys, kuriame stovi mikrofonas, turbūt nevisai įrengtas, nes kartais girdisi brazdėjimas. Visą laiką kalbėta kiek monotoniškai (lyg diktuota). Stoties veikimo metu girdėjau lyg uodo zyzimą.“

Radijo mėgėjas V. Juchnevičius iš Panevėžio džiaugėsi: „12 birželio 7 valandą vakaro užgirdau pirmą veikimą Kauno radio stoties... Girdėti labai balsiai... Aš klausysiu kiekvieną dieną.“

Iš Pasvalio pranešė, kad Kauno radiją girdi taip gerai kaip Rygos, nors Kaunas dvigubai toliau.

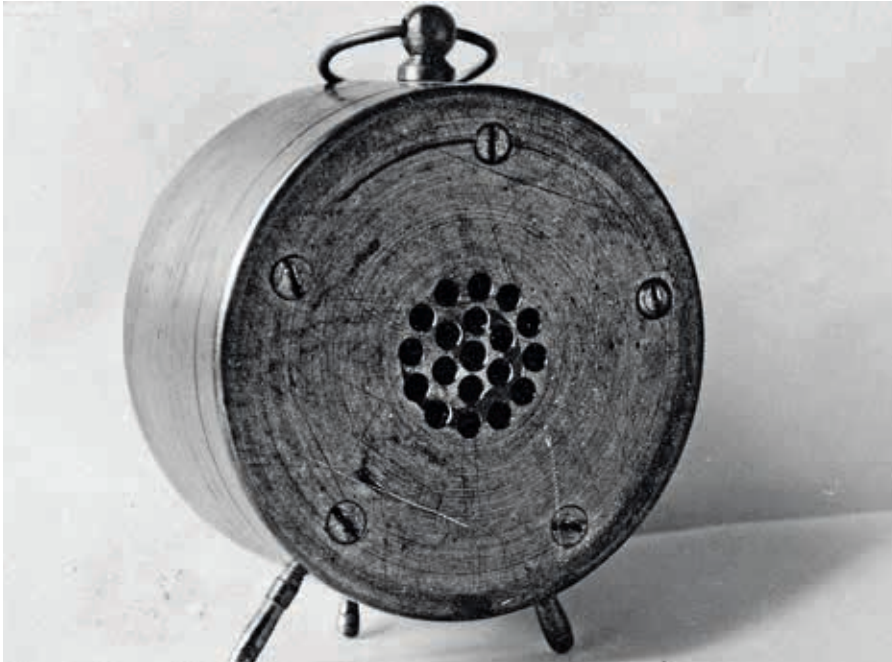
„Su didžiausiu malonumu ir pasigėrėjimu kasdien klausome radio žinių iš Kauno. Iki šiol nuolat girdint tik svetimomis kalbomis, savąja iš Kauno prabilstant neapsakomai laukėm, o sulaukę labai nudžiugom ir sveikiname Jus, nugalėjusius visus iki šiol buvusius kliūtis“, – pasirašė radijo mėgėjai iš Panevėžio.

Per pirmąsias radijo gyvavimo savaites pranešimų, kad girdėję Kauną, buvo gauta iš Panevėžio, Lazdijų, Kupiškio, Marijampolės, Kretingos, Varėnos, Alytaus ir kitų Lietuvos vietų. Kupini susižavėjimo atsiliepimai ėjo ilgą laiką: „Nerasdamas geresnės Velykoms dovanos įtaisiau radio priimtuvą... Puikiai girdėti Kaunas, Berlynas, Karaliaučius.“

Pabiro radijo mėgėjų atsiliepimų ir iš plačiojo pasaulio – Tartu, Briuselio, Hamburgo, Leipcigo, Klivlando, Čikagos, Londono, Detroito. Lietuvos atstovybė Italijoje radijo stoties viršininkui persiuntė laikraščio „Corriere di Napoli“ iškarpa, kurioje konstatuota, kad Kauno stotį su geru priimtuvu girdi net Neapolyje. Iš Karaliaučiaus Lietuvos konsulas atsiuntė tenykštės radijo stoties direktoriaus prašymą atsiųsti Kauno radijo stoties programą, mat ji „esanti labai gerai girdima, su dideliu susidomėjimu klausoma“. (LCVA, f. 964, ap. 1, b. 2 ir 3)

Jos perveria viską

Pasigirdo ir skeptikų balsų. Vieni netikėjo, kad tai tikrai kalba Kaunas, kiti sakė, kad tai griaua gamtos tvarką,

Pirmasis radijo mikrofonas, naudotas Kauno radijo studijoje (LCVA)

kad radijas pritraukias žaibus ir prišaukias lietų, treti ėmė baimintis garsiau kalbėti — mat bijojo, kad dabar visi gali girdėti viską.

Radijo bangas imta kaltinti net dėl oro permainų. „Lietuvos žiniose“ 1927 m. liepos 12 d. pasirodė straipsnis „Visam kaltas radio“: „Nausodžio kaime lijo smarkus lietus cikloninio pobūdžio. Daugelio ūkininkų rugius suklojo ir sumaišė su purvu. Tas pats lietus Panevėžyje pridarė nuostolių: perkūnas trenkė į elektros vielas. Žmonės apie Panevėžį kalba, jog, girdi, radio priimtuvai kalti, pirmiau, girdi, jokių „ciklonų“ nebuvo. Kai kuriose vietose žadama radio priimtuvus naikinti.“ Ir tikrai — laikraščių redakcijos netrukus sulaukė pranešimų, kad sunerimę žmonės tai vienur tai kitur nulaužė ir išdraskė nutiestas antenas, pasipiktinę, „kokie čia voratinkliai draikosi“.

Neapsikentęs radijo stoties viršininkas A. Jurskis laikraštyje „Mūsų rytojūs“ 1927 m. birželio 29 d. išspausdino straipsnį, kuriame bandė užkirsti kelią gandams ir prietarams: „Gegužės 11 d. daugumoje Lietuvos vietų tiek prisnigo, kad galima buvo net rogutėmis važiuoti. Reiškinyus nepaprastas — senų žmonių vargiai

bepamenamas. Priežastys nesuprantamos. Bet žmogaus protas taip surėdytas, kad jis kiekviename klausime turi sau rasti atsakymą bei paaiškinimą. (...) Panašiai atsitiko šiemet pas mus dėl šalto pavasario. Kam tai parūpo paleisti gandus (turbūt turgaus dieną kūmučių tarpe), kad tam kaltas radijas. Kaltos antenos, t.y. vielos, kurios iškeliamos ir nutiesiamos virš stogų, kad lengviau sugautų radijo bangas. Priminsiu, kad tos radijo bangos — tai yra tokios bangos, kurios visai nekliudo orui; jos skverbiasi ne per orą, bet per tuštumą. Jos pereina per sienas, per langų stiklą, jos perveria viską, drauge nieko neliesdamos. Jos nei šildo, nei šaldo. Taigi radijo bangos nesukuria jokių atmainų gamtoje. Kai dėl antenų, kurios prijungiamos prie radijo imtuvų, kad radiją pasiklausyti, tai apie jas dar mažiau reikėtų kalbėti, kad jos yra žalingos. Panašių vielų ir daug daugiau įvairių vielų iš senų laikų neapskaitomas kiekis nutiestas žemės paviršiuje (imkim kad ir telegrafo bei telefono vielas). Ar jos kenkia kam nors? Ne! Užsienyje gi (Europoje, Amerikoje) jau nuo 1920 metų visi plačiai naudojami tuo stebuklingu ir naudingumu technikos išradimu, ir ne šimtai, bet tūkstančiai tūkstančių nutiestų antenų gauda radijo

bangas. O ar užšalo bent viena tų kraštų valstybė? Ne! Taigi gandai, kad radijas veikia orą ar tai traukia šaltį, ar kaip kitaip, visai nieku nepagrįsti.“

Kaip tvarkyti programą

Radijas sulaukė pačių įvairiausių pastebėjimų ir pageidavimų, kaip tvarkyti programą.

„Ar nebūtų geriau, kad Lietuvos radio stotis tarptautiniams pranešimams vartotų ne prancūzų, bet pagalbines tarptautinę esperanto kalbą?“ – pasirašė J. Bička iš Naumiesčio.

„Kodėl dar lig šiol Kauno radio stotis vis dar užmiršta duoti kasdien, prieš žinių pranešimą ar po jo, tikrąjį laiką; juk čia, man rodos, paprasčiausias dalykas: pasakei, kad dabar tiek ir tiek valandų ir minučių ir visi, kas turi imtuvus, jau ir turi tikrąjį laiką“, – dėstė matininkas J. Gūžys iš Raguviškių kaimo Kretingos apskrityje.

„Klausomės maloniai skambančios lietuviškos kalbos – pranešimų ir bandymų – koncertų, tiesą pasakius labai „ubagiškų“ (polkelės, suktiniai, maršeliai ant mandolinos)... Laukiame išgirsti nors vieną kitą kartą tikrą nebe „ubagišką“ koncertą“, – pageidavo vyr. leitenantas A. Žvironas iš Varėnos.

Buvo prašoma ir plokštelių muzikos, ir smuiko pagrojimo, kiti pageidavo girdėti populiarias paskaitas ir svarbesnius Seimo posėdžius, orų prognozę – prie jos jau buvo pripratinusi Rygos radijo stotis. Kiti prašė pamokyti, kaip susimeistrai detektorinį radijo aparatą ar įsitaisyti anteną: „Mūsų radioabonentai nepakankamai į galvą įsidėjo, kad reikia ir kaip reikia imtuvus saugoti nuo stiprių atmosferos elektros išlydžių. Reikia pagrįdinai ir populiariai atsakyti į klausimą, kaip gerai antena gali eiti perkūnsargio pareigas.“ (A. Žvironas)

„Aš manau, kad prie dabar duodamų pranešimų reikėtų daugiau dar pridėti žinių iš Lietuvos vidaus gyvenimo, o taip pat iš Kauno kronikos. Juk Kaunas, šiaip ar taip kalbėsime, yra dabar mūsų vyriausybės rezidencija, kurioje koncentruojasi svarbiausios valstybės įstaigos, taigi į Kauną yra daug didesnis visų dėmesys kreipiamas, negu į kitus Lietuvos miestus“, – pastebėjo kaudietis A. Klimas.

„Nemalonų įspūdį daro staigus nutrūkimas tarp pranešimo vidaus žinių ir užsienio žinių. Rodosi, kad kas netyčia sugedo. Būtinai reiktų pasakyti, kad vidaus žinios pabaigiamos ir tuoj bus kas kita. Baisiai sunku pakęsti pauzę žinių viduje“, – buvo nepatenkintas kunigas P. Rauduvė. (LCVA, f. 964, ap. 1, b. 3)

Pirmaisiais metais Lietuvos radijo programa buvo kukli. Lapkričio 22-ąją dienraštis „Lietuva“ ją išspausdino pirmą kartą:

Pirmadienį XI–22: 1) 7 val. vak. Vidaus ir užsienio žinios, oro apžvalga ir spėjimas, laiko patikrinimas, 2) 8 val. vak. Radio stoties simfoninio orkestro koncertas.

Antradienį XI–23: 1) 7 val. vak. Vidaus ir užsienio žinios, oro apžvalga ir spėjimas, laiko patikrinimas, 2) 8 val. D-ro J. Basanavičiaus jubiliejaus minėjimas: a) prof. V. Biržiškos prakalba, b) prof. Voldemaro kalba prancūziškai, c) organizacijų sveikinimai.

Lietuvos naujienas radijas gaudavo iš Eltos, užsienio spaudos pranešimai ir biržos žinios buvo priimami telegrafu – radijo bangomis Morzės abėcėle. Pirmaisiais metais klausytojai girdėjo čia pat studijoje griežiančių

muzikantų ar gramofono sukamos plokštelės muziką. Vos keli žmonės ir rengė, ir transliavo programą, bet jau liepos mėnesį stoties viršininkas A. Jurskis straipsnyje „Mūsų galingoji radio stotis“ kreipėsi į būsimus bendradarbius: „Gerbiemieji visų sričių autoriai ir specialistai, prašome prie mikrofono ir jūsų žodis bei mokslas viena akimirka bus pasėtas plačioje Lietuvos visuomenės dirvoje!“ (*Lietuva*, 1926 07 26)

Ne tas balsas...

Apie pirmąsias radijo programas rašė A. Jurskis ir P. Babickas nurodo, kad Eltos žinias, meteorologinius pranešimus skaitė radijo stoties darbuotojai, dažniausiai minimas P. Speičys. Bet radijo veteranas Petras Radžiūnas savo atsiminimuose teigia, kad radijo žinias skaitė radiotelegrafininkai C. Šadauskas ir J. Ambrazas. Kad pranešėjų būta ne vieno, liudija ir šie archyvuose išlikę atsiliepimai: „Ypatingai malonus vieno pranešėjo be galo ramus, storas ir grynas balsas. Kitas pranešėjas, stačiai kalbant, visiems ne labai patinka: balsas įtemptas, verkšlenantis ir net ne taip ryškus.“ (A. Žvironas)

„Perdavimas, man rodos, priklauso ir nuo perduodančio asmens žodžių ištarimo (kalbu apie pranešėjus). Kuomet iš mūsų stoties perduoda gerbiamas ponas, kuris taria „Lōndōnas“ (dovanokit už išsireikimą, nes nė vieno nepažįstu) priimu ne taip aiškiai.“ (E. Bartininkas)

„Biškį gaila, kad ponas kuris kalba turi kosulį. Negerai, kad prieš skaitymą nepasiruošiate popierius ir tik kalbant juos verčiate, tai irgi labai kenkia geram girdėjimui.“ (Z. Bielskis) „Kai kas dar sako, kad prie mikrofono esą turėtų būti asmenys, tikriau sakant stoties tarnautojai, tik kalbą grynai lietuvių literatūrine

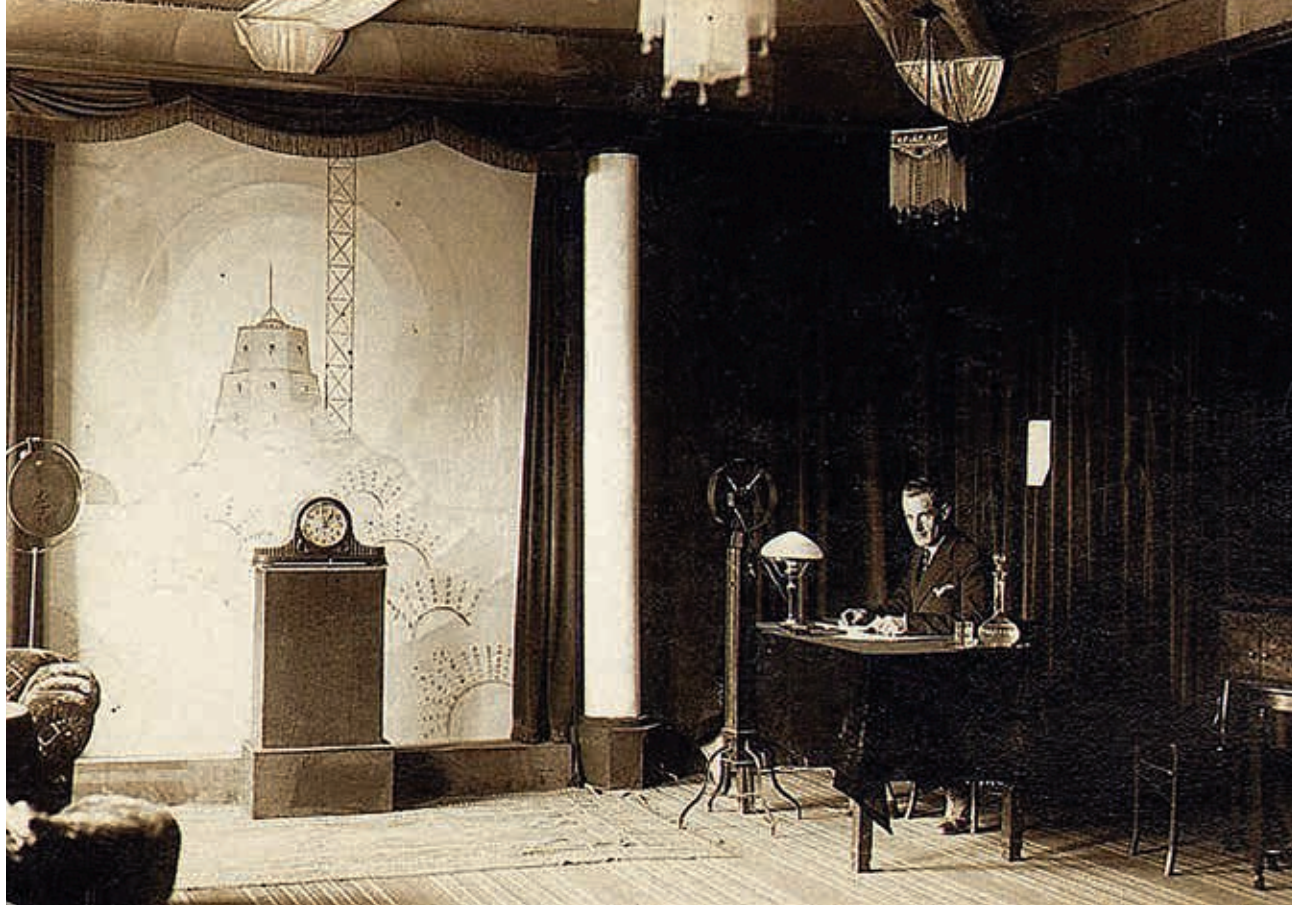
kalba, moką gerai kirčiuoti, nu ir galimai turį malonią dikciją bei bendrai galį sklandžiai kalbėti. Esą dabar sakinyje „Radio Kaunas Lietuva“ paskutinį žodį „Lietuva“ tas pats žmogus vieną kart kirčiuojąs pirmutiniame skiemenyje, kitą kart — paskutiniame; iš to esą gali svetimtaučiams susidaryti nuomonė, kad lietuviai nežiną nė kaip jų valstybė vadinasi.“ (Panevėžio pašto tarnybos viršininkas)

„Pavyzdžiui imu rugpjūčio mėnesio 2 dienos perdavimus. Kituo tarpu buvo perduota: *Nepoljonui* vietoje *Napoleonui*, *dorelių* vietoje *dolerių*, *planumo* vietoje *plenumo*, (...) apie aštuonis kartus sakyta Musoloni vietoje Mussolini ir daug panašių dalykų, kuriuos klausant rausti reikia, juk persiduoda visai Europai. Kamgi tokius profanus leisti prie mikrofono, — stebisi ir kirčiavimo moko Pumpėnų parapijos klebonas Garlauskas. — Žodis turi girdėtis sultingas, nuoširdus, be mikčiojimų. Junti, kaip nesugeba perdavėjas lengvai prie mikrofono skaityti, norėtus jam padėti. Vienas perdavėjas, baigdamas žodį, sakinį verksmingai perduoda. Šalin tą verksni!“ — užbaigia griežtai. (LCVA, f. 964, ap. 1, b. 3)

Petras Babickas

„Tas“ balsas buvo atrastas gana greitai. Prisimindamas savo atėjimą į radiją Petras Babickas 1978 m. pasakojo, kad radijo darbininku pasidaręs visai netikėtai:

„Didžiausias mano gyvenime posūkis įvyko 1926 m. vasarą. Neturėdamas lėšų studijoms universitete tęsti, mokytojavau Jurbarko progimnazijoje. Ten mes, sutelkę 2000 litų, nusipirkome radijo priimtuvą. Jo dėka pirmą kartą išgirdau radijo bangomis tartą lietuvišką žodį iš Kauno. Kalbėtojas skaitė ELTOS žinias, labai

Petras Babickas veda laidą iš Kauno radiofono studijos (1928 m. nuotrauka, S. Žilionio asmeninis archyvas)

netaisyklingai išstardamas svetimtaučių pavardes. Nuvažiavęs į Kauną, aplankiau Radijo stoties viršininką pulk. A. Jurskį ir galbūt per „stačiai“ pakritikavau kalbėtojo tarseną. „Tai kalbėk tamsta geriau!“ – atšovė viršininkas. „O kodėl ne?“ – atsakiau. Jis labai nustebė, kad kažkoks jaunuolis iš Jurbarko drįsta kištis ne į savo reikalą ir... pakvietė išgerti arbatos.

Išsikalbėjus paaiškėjo, kad Radijo stotis buvo pastatyta radijo telegrafijos tikslams. Jis neturįs etato radiofono programai ir, jei aš sutiksiąs, jis galįs mane priimti tarnybon ekspeditoriaus etatan su 150 litų mėnesinės algos (Jurbarko uždirdavau 350 litų). Sutikau.“

1926 m. gruodžio 6 dieną pradėjęs dirbti radijuje P. Babickas tapo jo veidu, programų kūrėju, laidų vedėju ir organizatoriumi.

„Radiofonas išplukdė mane į plačius visuomeninės veiklos vandenį. Nebuvo žymesnio asmens Lietuvoje, kurio nebūčiau pažinęs, nes daugumas jų ir radijo programoje dalyvavo. Vienintelis (pradžioje) pranešėjo pareigose turėjau kalbėti apie viską: nuo

silkių marinavimo būdo iki tarpplanetinių skridimų.“ („Nieko nėra mielesnio kaip darbas Lietuvai“, *Draugas*, 1978 12 16)

Petras Babickas gimė 1903 m. gegužės 12 d. Panevėžio valsčiuje, Laukminiškių kaime. Baigė Panevėžio gimnaziją. 1923–1930 m. studijavo Lietuvos universitete literatūrą. 1925–1926 m. mokytojavo Jurbarko „Saulės“ gimnazijoje. Kauno radiofone dirbo nuo 1926 m. gruodžio 6 d. iki 1931 m. lapkričio 1 d., buvo pirmasis Lietuvos radijo pranešėjas ir programos vedėjas. 1941 m. kurį laiką buvo grįžęs į Kauno radiją kaip jo direktorius.

P. Babickas vienas pirmųjų lietuviškoje spaudoje ėmė kurti ir skelbti fotoreportažus. 1932 m. surengė pirmąją meninės fotografijos individualią parodą Kaune, 1933 m. su kitais įkūrė Lietuvos fotomėgėjų sąjungą. 1937 m. eksponavo savo fotografijas Paryžiaus pasaulinėje meno ir technikos parodoje ir buvo apdovanotas aukso medaliu. Sukūrė filmų apie M. Jankų, J. Šliūpą, A. Jakštą (Dambrauską), G. Petkevičaitę-Bitę, generolą J. J. Bulotą.